

STILSTAAN BIJ STILTE

Op zoek naar de pauzetoets

natuurpunt

CENTRUM WAERBEKE

STILSTAAN BIJ STILTE

Op zoek naar de pauzetoets

tekst: Roel Sels

Stilstaan

Gil vander Heyden

Vanmorgen horloge gepakt:
staat stil. Kapot.

Niks meer aan te doen.

Op het balkon gezeten.

Broodje kaas gegeten.

Poes gestreeld.

Geraniums water gegeven.

Radio aangezet. Gewenst
dat niet alleen mijn horloge
maar ook deze dag
stil zou blijven staan.

Mail. Van Vormingplus Kempen. Of ik een verslagje zou kunnen maken van de “stiltedag” die over een week in het Paterspand zal worden gehouden. “Lieve God, een stiltedag”, denk ik. Wat gaan ze nog allemaal verzinnen? Een journalist die tussen toeterende auto’s en jengelende gsm’s van deadline naar deadline host, heeft weinig affectie met de materie. Een stiltedag, dus. Het zal mij benieuwen.

Nog dezelfde avond begrijp ik al dat stilte een onderwerp is dat mij veel meer aanbelangt dan ik eerst dacht. Op tv volg ik een gesprek tussen Johan Museeuw en Soetkin Baptist. De losse babbel gaat over de manier waarop ze hun vrije tijd invullen. Ex-renner Museeuw zegt dat hij nog altijd gepassioneerd is door snelheid. Wandelen zegt hem niets, fietsen wel. “Het moet een beetje vooruitgaan”, legt hij uit. Als je goed kijkt, zie je in zijn ogen de Bosberg en de wielersbaan van Roubaix nog blinken. De zangeres van Ishtar luistert bewonderend, maar zegt dat ze van compleet andere dingen houdt. “Puzzelen. Vijftienhonderd stuks. Als het kan op mijn terras, lekker in het zonnetje”. Museeuw frons lichtjes de wenkbrauwen. “Daar kan ik niet genoeg geduld voor opbrengen”. Zijn sporthart klopt daarvoor nog te fel. En dan voegt Soetkin Baptist

daar bijna filosofisch, en met een scherpzinnigheid die je van een 22-jarige niet meteen zou verwachten, aan toe: “Het lijkt wel alsof jij in je vrije tijd steeds de fastforward-toets moet kunnen indrukken, terwijl ik juist van die dingen houd waarbij ik de pauzetoets moet gebruiken”.

De rake beeldspraak doet mijn gedachten meteen afdwalen naar de “stiltedag” die ik volgende week zal mogen beleven. Stil, in de letterlijke zin van het woord, is het in mijn dagelijks leven zelden. Maar van de pauzetoets, zoals de frontzangeres van Ishtar het zo mooi noemde, ben ik een grote fan. Stilte kan in een ruimere context immers veel betekenissen hebben. Puzzelen op een terras, bijvoorbeeld.

Stilte, rust en ruimte in de Kempen

Donderdag 8 mei. Meer dan honderd belangstellenden bezoeken vandaag de themadag rond stilte, die voluit “Stilte, rust en ruimte in de Kempen” heet. De organisatoren -Vormingplus Kempen in samenwerking met de gemeente Oud-Turnhout, Hofke van Chantraine, Natuurpunt Educatie en Centrum Waerbeke- zijn erg tevreden met opkomst, die groter is dan verwacht.

Dat er uitgerekend in de Kempen uitgebreide aandacht besteed wordt aan stilte, rust en ruimte mag niemand verwonderen. De Kempen zijn al stil sinds Armand Preud'homme er in 1941 over zong. De tekst staat in elk Kempens geheugen gegrift: "In de stille Kempen op de purperen hei, staat een eenzaam huisje met een berk erbij ...". Eenzame huisjes met een berk zijn in De Kempen tegenwoordig ver te zoeken, en de stilte is al even relatief geworden. En toch is ze er nog. Duidelijk aanwezig zelfs, maar je moet er oog en oor voor hebben. Meer zelfs: de stilte is geüpgraded, om er maar eens een moderne term tegenaan te gooien. Had ze vroeger nog een negatieve bijklank, heeft ze nu een chique en benijdenswaardige betekenis. Werd twintig jaar geleden "stil" nog vaak geïnterpreteerd als "weinig te beleven" en "saai", is diezelfde Kempense stilte nu juist een troef geworden. Een kostbaar goed voor elke meerwaardezoeker. Want stilte is een luxe geworden.

Dat in het hectische leven van de 21ste eeuw iedereen de mond vol heeft van onthaasting, zegt genoeg. Het lijkt er sterk op dat voor de Kempen de ideale tijd aangebroken is om zijn grootste troef uit te spelen: de stilte, en daarmee gepaard gaand ook de rust en de ruimte.

Voor de beleidsverantwoordelijken is een belangrijke taak weggelegd. Een stiltegeïnspireerd beleid kan de Kempen op de kaart zetten. Op alle vlakken en in alle sectoren kan stilte als een rode draad geïntegreerd worden: vanzelfsprekend in leefmilieu, landbouw, natuur, toerisme en ruimtelijke ordening, maar even goed in gezondheid, cultuur en onderwijs. Het vergt alleen een planmatige aanpak. De start daarvoor is al gemaakt. De gemeente Oud-Turnhout heeft zich ten volle geëngageerd om een voortrekkersrol te spelen in dit stilteverhaal.

Kafka leeft

Jef Kersemans, burgemeester van Oud-Turnhout: "Onze gemeente sprong, dankzij toenmalig milieuschepen Dirk Peeters, meteen op de kar toen we vernamen dat Centrum Waerbeke stilteprojecten organiseerden. In 2005 namen we deel aan het project "Fotografie van de stilte", het jaar nadien tekenden we in op het vervolgproject "Portaal van de stilte", in 2007 namen we deel aan de "Vlaams-Nederlandse gedichtendag. We willen ook in de toekomst een voortrekkersrol blijven spelen als het om het invullen van stilteprojecten gaat". Oud-Turnhout is dat aan zijn status verplicht, meent de burgemeester. "De natuur is de belangrijkste blikvanger op het Oud-Turnhoutse visitekaartje. Die natuur moeten we koesteren."

En dan raakt Kersemans een heikel punt. "Indien een gemeentebestuur een stilte- en rustbeleid -kortweg STeRbeleid- wil voeren, is het belangrijk dat de hogere overheden dit beleid financieel en beleidsmatig ondersteunen". Daar dreigt het voor Oud-Turnhout grondig fout te lopen. Want Kris Peeters, Vlaams minister van plattelandsbeleid, gaf enkele maanden geleden wel het startsein van een beloftevolle STeRcampagne, maar hij zette Oud-Turnhout niet op de lange lijst van gemeenten die in aanmerking komen om stilte- en rustprojecten in te dienen en te laten cofinancieren, tot een maximum van 20.000 euro per project. Totaal onbegrijpelijk. 244 van de 308 Vlaamse gemeenten mogen projecten indienen, maar een landelijke gemeente als Oud-Turnhout is daar niet bij. Terwijl de namen van steden als Herentals, Lokeren en Dendermonde wel op de lijst prijken, valt het regionaal stedelijk gebied Turnhout, dat naast de stad Turnhout ook de groene longen Oud-Turnhout, Vosselaar en Beerse omvat, uit de boot. De Kempense voortrekker inzake stilte- en rustbeleid wordt buitenspel gezet door de hogere overheid die gemeenten wil oproepen om een stilte- en rustcampagne te lanceren ... Kafka leeft. Hij heeft een kantoor in Brussel.

Stilte als erfgoed

Toch is deze ene valse noot ten spijt het stilteverhaal vooral een positief verhaal. "Een verhaal waarbij alles en iedereen betrokken moet worden", zegt Dirk Sturtewagen, coördinator van Centrum Waerbeke en de drijvende kracht achter het eerste erkende stiltegebied in Vlaanderen: het stiltegebied "Dender-Mark".

"Stilte is meer dan een akoestische kwaliteit. Alle zintuigen hebben ermee te maken. Zelfs het zesde zintuig: de intuïtie", zegt hij. "Een stiltegebied kan je niet opstarten aan de hand van wetten en regels. Stilte mag immers niet verbiedend zijn, ze moet juist mogelijkheden scheppen. Burgers, verenigingen en beleidsverantwoordelijken moeten er samen aan werken. Het beleven, waarderen en koesteren van de stilte staan centraal. De drie kunnen niet zonder elkaar. Ze versterken mekaar.

Sturtewagen beschouwt de stilte graag als een erfgoed. En er is een erfgoedgemeenschap nodig om dat in stand te houden. "Zo'n gemeenschap bestaat uit mensen die binding voelen met het onderwerp", legt Sturtewagen uit. "Die mensen kunnen alle hoeken van de maatschappij komen. Zowel rechters, kunstenaars als onderwijzers hebben mij al gewezen op het belang van stilte en rust in hun specifieke job of functie".

Maar stilte als erfgoed, kan dat wel? Jawel, het kan zeker. We zijn er alleen niet mee vertrouwd, zegt Joris Capenberghs, die museoloog, erfgoedconsulent en docent cultuurmanagement is aan de universiteit Antwerpen. “We kennen inderdaad vooral het tastbare erfgoed: kastelen, kerken, monumenten. Maar waarom zou erfgoed niet immaterieel kunnen zijn? Dat kan perfect. Erfgoed is immers gewoon iets dat je met de tijd krijgt. Je vraagt er niet naar. Het is iets dat overblijft. En zelfs als het niet mooi is, ben je er nog emotioneel mee verbonden. Je hecht er waarde aan omdat het nu eenmaal erfgoed is. Omdat het iets van vroeger is dat overblijft. Zoals stilte en rust. Bijna overal zijn die kwaliteiten verdrongen. Vormingplus Kempen heeft dus bijzonder nuttig werk verricht door een sensibiliseringscampagne rond stilte op te starten en een erfgoedgemeenschap op te richten die de stilte, de rust en de ruimte koestert. Want stilte is een wapen tegen de veeleisende consumptiecultuur”.

De waarde van stilte

Dat stilte, rust en ruimte van groot belang zijn in alle sectoren en disciplines, hoeft nauwelijks nog gezegd. “Stilte heeft een helende functie”, weet Myriam Berghmans. Zij werkt bij het Openbaar Psychiatrisch Ziekenhuis in Geel als coördinator van de dienst sport, vrije tijd en vrijwilligerswerk. “Als hulpverlener ben ik verwonderd over de kracht van de inspiratie die opkomt bij stiltemomenten. Voor de mens die psychisch lijdt, kan stilte ademruimte scheppen. Ze kan hem of haar weer ontvankelijk maken voor zuivere impulsen, die van binnen of van buiten komen. Stilte laat mensen afdalen van het hoofd naar het hart. Dit betreden van de binnenwereld heeft een heilzame werking”.

Ilse Van Gorp is coördinator bij Digid@k en probeert zoveel mogelijk mensen te laten kennismaken met de nieuwe media. Mensen die de kennis niet hebben om met computers te kunnen werken, die niet de motivatie konden vinden om ermee te leren werken, of die gewoon drempelvrees hebben of angst voor het onbekende. Het is moeilijk om die doelgroep te bereiken. Daar kan je maar op één manier in slagen: door een vertrouwensband te scheppen. En dat doe je door te luisteren en open te staan voor voorstellen. De link naar stilte en openheid is dus duidelijk. Je moet mensen de kans en de ruimte geven om te groeien. Vergelijk het gerust met gras. Gras groeit niet door eraan te trekken”.

Het taboe doorbroken

Dat de Kempen nood heeft aan stilte, rust en ruimte moge duidelijk zijn. Meer zelfs: het heeft die eigenschappen in zich. Ze moeten alleen gevrijwaard worden. Iemand moet ervoor zorgen dat de consumptiemaatschappij het laatste restje rust niet inpikt. Maar wie? De overheid? De waakzame burger? “Het moet van twee kanten komen”, zegt Dirk Peeters, ex-milieuschepen van Oud-Turnhout en kabinetsmedewerker bij Groen! “De Kempen heeft kansen om zijn eigenheid te uiten, beter uit te werken en sterker vorm te geven. Het uitgesproken instrument daartoe is het “regionaal landschap”. Dat moet je zien als een overlegmodel, waarin bestaande projecten rond bos, landbouw, natuur, cultuur en toerisme een ruimer klankbord krijgen. In het overlegmodel zitten zowel burgers als beleidsmensen. Ook landbouwers moeten hun stem kunnen laten horen. Persoonlijk zie ik wel heil in de aanstelling van een ‘Kempen-coördinator’. Hij zou op zoek kunnen gaan naar fondsen en hij kan het overleg tussen alle betrokkenen coördineren”.

De fundamenten zijn gelegd en de Kempen heeft alle troeven in zich om als stiltegebied erkend te worden. Maar er kan en moet nog veel gebeuren. Zo concludeert de “werkgroep gezondheidszorg” dat er stilteplekken kunnen gecreëerd worden op de werkvloer. Volgens de “werkgroep natuur, milieu en ruimtelijke ordening” moeten er meer stiltegebieden geschapen worden, maar daarbij moet wel rekening gehouden worden met de noden van de andere sectoren, zoals toerisme en landbouw. De werkgroep onderwijs en vorming onderschrijft de vaststelling van Ilse van Gorp dat stilte en rust, ook in jezelf, een onmisbare voorwaarde is om te kunnen doceren. De “werkgroep cultuur” vraagt zich af waar de Kempense jeugdherbergen blijven, het bezinningstoerisme, het hoevertoerisme en de stille wandelpaden, bij voorkeur door waterrijke gebieden omdat water altijd rust brengt. Dergelijke initiatieven zouden het kenmerk van ‘de stille Kempen’ duidelijk verstevigen.

Kamagurka omschreef de stilte ooit als het laatste taboe. Enigszins terecht. Want de stilte is zo vreemd geworden dat we er bijna niet meer mee kunnen omgaan. Als het tien seconden stil blijft op de radio vragen we ons af wie er gestorven is. De Kempen wil het laatste taboe doorbreken. Met de hulp van iedereen die om welke reden ook om stilte en rust geeft, moet dat lukken.

Een uitgave van Vormingplus Kempen
Meer informatie? christa.truyen@vormingpluskempen.be
Vormgeving: Vormingplus Kempen

Publicatiedatum: mei 2008
Verantwoordelijke uitgever: Martine Coppieters, Otterstraat 109/4, 2300 Turnhout

Met steun van de
Vlaamse overheid

Stilte, rust en ruimte in de Kempen

Vormingplus Kempen begeleidt
verschillende projecten
van verenigingen, buurten, gemeenten, ...

Uit die ervaringen leren we.
En dat willen we niet alleen
voor ons houden.

Met deze reeks hopen we inspiratie en
aanzetten te geven om samen leven
prettiger te maken.

Volgens Kamagurka is stilte het laatste taboe. Hij zou wel eens gelijk kunnen hebben. We lijken wel bang geworden te zijn voor de stilte. Stilte is in de hectische en lawaaierige 21ste iets abnormaals geworden. Geen evidentie meer die overal voor het grijpen ligt, maar een luxegoed waarnaar je op zoek moet gaan. De stilte is kostbaar, nu meer dan ooit. Daarom moeten we ze koesteren, beleven en waarderen. Dat kan op veel manieren. 120 geïnteresseerden uit alle sectoren van de maatschappij bezochten op 8 mei 2008 de themadag over "stilte, rust en ruimte in de Kempen" om te bezinnen hoe stilte en rust kunnen worden gepromoot en gevrijwaard.

In deze pdf vind je een impressie van die studiedag door Roel Sels.

www.vormingpluskempen.be